

You have downloaded a document from
RE-BUS
repository of the University of Silesia in Katowice

Title: Konieczność czy wybór? Motywacje do podejmowania pracy przez studentów krajów V4

Author: Urszula Swadźba

Citation style: Swadźba Urszula. (2020). Konieczność czy wybór? Motywacje do podejmowania pracy przez studentów krajów V4. W: Ł. Trembaczowski (red.), „Jakość pracy a stan więzi społecznych : monografia poświęcona pamięci prof. Władysława Jachera w dziesiątą rocznicę śmierci”. (S. 147-164). Katowice : Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego.

Uznanie autorstwa - Na tych samych warunkach - Licencja ta pozwala na kopiowanie, zmienianie, rozprowadzanie, przedstawianie i wykonywanie utworu tak długo, jak tylko na utwory zależne będzie udzielana taka sama licencja.

UNIwersytet ŚLĄSKI
W KATOWICACH

Biblioteka
Uniwersytetu Śląskiego

Ministerstwo Nauki
i Szkolnictwa Wyższego

Urszula Swadźba

Uniwersytet Śląski w Katowicach

<https://orcid.org/0000-0002-4387-7617>

Konieczność czy wybór? Motywacje do podejmowania pracy przez studentów krajów V4

Podejmowanie pracy zawodowej przez studentów ma długą tradycję, chociaż nie było zbyt popularne w okresie realnego socjalizmu, gdy dominowało pełne zatrudnienie i praca pełnoetatowa. W realiach gospodarki rynkowej, upowszechniającego się modelu życia konsumpcyjnego, rosnącego bezrobocia oraz elastycznego rynku pracy studenci stali się coraz powszechniej potrzebną siłą roboczą. Te czynniki zewnętrzne miały bardzo istotne znaczenie. Można przypuszczać, że studenci kierują się różnymi motywami podejmując swoją pierwszą pracę i próbując łączyć studia z wykonywaniem pracy zawodowej. W skrócie można wskazać na dwa czynniki motywujące do podjęcia pracy: zewnętrzny – rynek pracy, odpowiednie stanowiska pracy, czas pracy, oferowane zarobki, przepisy, które ułatwiają studentom podjęcie pracy. Drugi z czynników – wewnętrzny – dotyczy będzie aspektów materialnych, chęci udziału w konsumpcji dóbr i usług, rozwoju swoich kompetencji i umiejętności, względów społecznych. Artykuł ma na celu przedstawienie drugiego z motywów i odpowiedź na pytania badawcze: Czy studenci krajów V4 podejmują pracę zawodową w trakcie studiów? Jaki to jest rodzaj pracy? Jakie są motywy podejmowania pracy w trakcie studiów? Czy występuje zróżnicowanie studentów krajów V4 w tym zakresie? Na zakończenie artykułu zostanie skonstruowana typologia motywacji do pracy studentów krajów V4. Analiza oparta będzie na badaniach przeprowadzonych w ramach grantu Visegrad Standard Grant: “The economic awareness of the young generation of Visegrad countries” nr. 21420008 (2015–2016). Badaniami objęci byli studenci uczelni wyższych 4 krajów V4.

Praca i motywacje do pracy jako element świadomości ekonomicznej – zagadnienia teoretyczne

Jednym z elementów świadomości ekonomicznej jest praca, która zajmuje w niej bardzo istotne miejsce. Dzięki pracy zdobywa się środki do życia. Te środki decydują o poziomie życia jednostek i rodzin. Praca i uzyskane dzięki niej pieniądze decydują o konsumpcji i możliwościach wydatkowania i oszczędzania. W końcu to praca i stosunek do niej członków społeczeństwa jest istotnym elementem sukcesu gospodarczego (MARODY, 2012). Poniższa analiza pracę traktuje jako część świadomości ekonomicznej. Dlatego świadomość ekonomiczna młodego pokolenia jest rozumiana następująco: „Jest to sposób myślenia i odnoszenia się człowieka do rzeczywistości gospodarczej. W skład świadomości ekonomicznej wchodziłyby takie elementy jak: wiedza ekonomiczna, system wartości i aspiracje ekonomiczne, **praca** i przedsiębiorczość, stosunek do pieniędzy i oszczędzania oraz konsumpcja” (SWADŹBA, 2017: 869).

Socjologiczna definicja pracy zwraca uwagę na aspekty społeczne takie jak aspiracje, postawy, strukturę i kulturę grup. Ważny też jest element integracji grupy w trakcie pracy, wytworzenia się specyficznych ról zawodowych, przeniesionych na inne płaszczyzny życia społecznego: „Praca jest czynnością społeczną, zawodową i pozazawodową, nakierowaną na zaspokajanie potrzeb ludzkich. W trakcie pracy wykonujące ją jednostki koordynują swe zachowania i wchodzi z sobą we współpracę. Poprzez proces pracy wytwarza się struktura grupy oraz zachodzi wewnątrz niej proces integracji. W związku z jej wykonywaniem wykształcają się wartości i normy” (SWADŹBA, 2001: 22).

Praca w ujęciu socjologicznym jest bardzo blisko związana z pojęciem pracy zawodowej i ciągle się do niej odnosi. Już Emil Durkheim zwrócił uwagę, że podziały społeczne związane są z wykonywaną pracą zawodową (DURKHEIM, 1999). Praca zawodowa wyznacza aktywność życiową dużej części ludności. Poprzez pracę zawodową człowiek wyznacza sobie miejsce w społeczeństwie. Dotyczy to pozycji ekonomicznej, ale również pozycji społecznej (SEKUŁA, 2008; HAJDU, SIK, 2018; SORTHEIX i inni, 2019).

Istotnym elementem pracy zawodowej jest motywacja do niej i czynniki, które prowadzą do tej motywacji. Spośród wielu teorii motywacji, które przedstawiane są w literaturze socjologicznej do analizy wyjaśniania zachowań studentów została wybrana teoria treści motywacji (GICK, TARCZYŃSKA, 1999: 41; SIKORA, 2000: 23). Teoria ta zakłada, że każdy człowiek ma wewnętrzne potrzeby, które stara się zaspokoić w całości lub w części. Po-

trzeby te stanowią siłę napędową działania, bowiem ludzie będą działać lub postępować tak, aby je zaspokoić. Każda z teorii treści motywacji – teoria A. Masłowa, teoria F. Herzberga czy teoria C.P. Alferdera – wskazuje na hierarchię ludzkich potrzeb, na których czele jest odpowiednie zaspokojenie wymogów egzystencji, następnie kontakty społeczne oraz, na końcu, rozwój osobisty (GICK, TARCZYŃSKA, 1999: 41; SIKORA, 2000: 30).

Koncepcja teorii treści motywacji jest najbardziej przydatna do wyjaśnienia motywacji studentów do podejmowania pracy zawodowej w trakcie studiów. Analizując literaturę przedmiotu można wskazać na czynniki zewnętrzne, szczególnie na trudną sytuację rodzinną, która motywuje młodego człowieka do pracy i pomocy finansowej rodzicom lub opiekunom. Istotna jest również wewnętrzna motywacja do pracy, która warunkowana jest upowszechniającym się modelem życia konsumpcyjnego. Wielość dóbr i usług na rynku, które można kupić, motywuje do podejmowania pracy. Następnym czynnikiem, to fakt, że pracodawcy cenią absolwentów z doświadczeniem zawodowym (HJORT, 2015; SEYMONDS, SCHOON, ECLESS, SALMELA-ARO, 2019). Ta sytuacja motywuje studentów do podejmowania pracy w trakcie studiów. Podejmowanie pracy w trakcie roku akademickiego bądź w trakcie wakacji ma w założeniu przynieść nie tylko profity finansowe, ale również doświadczenie. Młodzi ludzie postrzegają w coraz większym stopniu, że praca nadaje życiu sens i warto być pracowitym, ponieważ to klucz do osiągnięcia sukcesów (BAERT, ROTSAERT, VERHAEST, OMEY, 2016; JACOB, GERTH, WEISS, 2018).

Studenci są dopiero na początku drogi zawodowej. Ich doświadczenia z reguły nie są znaczne i dotyczą pracy sezonowej w okresie wakacji bądź dorabiania w trakcie roku akademickiego. Często jest to praca „prekarna” (STANDING, 2014; STANDING 2015; KOWALCZUK, 2014; MANUTTI, CURCI, VAN DER HIJDEN, 2018). Elastyczne zatrudnienie pracownika staje się głównym źródłem racjonalizacji i wzrostu produktywności (BECK, 2000; BECK, 2002: 83). Coraz częściej praca będzie zderegulowana i zawierana na krótki okres czasu. Podobnego zdania jest Zygmunt Bauman, którego obraz rynku pracy jest dychotomiczny. Z jednej strony znajdują się na nim osoby zatrudnione na stałe; reszta pracowników to tylko rezerwowa siła robocza („rutynowi pracownicy”), która będzie zmieniać pracodawców w zależności od swoich i ich potrzeb (BAUMAN, 2006: 71–72, BAUMAN, 2009). Pracy nie starczy dla wszystkich, a dla tych, którzy będą ją posiadali, będzie związana z samorozwojem i przyjemnością (BAUMAN, 2006: 73–84). Pozostaną jednak ci, a dotyczyć to będzie przede wszystkim ludzi młodych, którzy będą pracować na czas określony. Tego typu praca dotyczy szczególnie studentów.

Artykuł przedstawi aktywność studentów w podejmowaniu różnego rodzaju pracy: pełnoetatowej, na pół etatu, dorywczej. Wszystkie mogą pomóc w umiejscowieniu się na rynku pracy. Ważne jest więc, aby praca wykorzystywała umiejętności i wiedzę gromadzoną w trakcie studiów.

Metodologiczne podstawy badań

Analiza empiryczna bazowała na wynikach badań przeprowadzonych w kwietniu–maju 2015 i listopadzie 2016 roku, w 4 krajach V4 – Polsce (Uniwersytet Śląski, Uniwersytet Ekonomiczny w Katowicach, Politechnika Śląska), w Ołomuńcu i Ostrawie w Republice Czeskiej (Uniwersytet Palackiego, Uniwersytet Ostrawski, Uniwersytet Techniczny w Ostrawie), w Słowacji (Uniwersytet Konstantina Filozofa, Uniwersytet Rolniczy), na Węgrzech (Szent Istvan University).

Najpierw został przygotowany wspólny kwestionariusz ankiety w języku angielskim, który następnie został przetłumaczony na języki narodowe. W Polsce zostały przeprowadzone badania pilotażowe i kwestionariusz został skorygowany w oparciu o sugestie płynące z przeprowadzonych badań. W każdym kraju zostały dobrane grupy studenckie do badań i w miesiącach kwietniu–maju 2015 roku przeprowadzone badania techniką ankiety audytoryjnej. Badaniami objęci byli studenci I i II stopnia studiów: technicznych – przyrodniczych – medycznych, ekonomicznych – zarządzania, nauk społecznych, humanistycznych. W Polsce i Czechach zebrano po 400 ankiet, na Słowacji 387, na Węgrzech 368. Zebrany materiał empiryczny został zakodowany i opracowany statystycznie z zastosowaniem programu SPSS.

Artykuł bazuje tylko na odpowiedziach związanych z następującymi zagadnieniami: 1. podejmowania pracy przez studentów, 2. rodzaju wykonywanej pracy, 3. motywacji do pracy.

Pierwszy problem dotyczył podejmowania pracy w ciągu roku oraz w wakacje. Studenci mogli wybrać 4 możliwości odpowiedzi: tak, w pełnym wymiarze godzin; tak, w niepełnym wymiarze godzin; tak, ale tylko dorywczo; nie.

Rodzaj wykonywanej pracy był diagnozowany przez pytanie: „Jaką pracę ostatnio wykonujesz/wykonywałeś?”. Można było wybrać następujące możliwości odpowiedzi: zgodną z moim wykształceniem, kwalifikacjami; częściowo zgodną z moim wykształceniem, kwalifikacjami; niezgodną z moim wykształceniem, kwalifikacjami; nie dotyczy, nie pracowałem.

Ostatni z problemów dotyczył motywacji do pracy studentów. Zadane pytanie brzmiało: „Jeśli pracujesz lub pracowałeś, to napisz dlaczego?”. Było przedstawionych 10 możliwości odpowiedzi, z których można było wybrać 3: 1. Już się uniezależniłem od rodziców i muszę się utrzymywać sam, 2. Muszę się dokładać do kosztów utrzymania rodzicom lub innym utrzymującym mnie osobom, 3. Chcę być przynajmniej częściowo niezależny od swoich rodziców lub innych utrzymujących mnie osób, 4. Chcę mieć trochę pieniędzy na różne własne potrzeby, 5. Żeby sfinansować swoją naukę, 6. Żeby

sfinansować jakiś większy wydatek, 7. Żeby zdobyć doświadczenie zawodowe, 8. Żeby nie siedzieć w domu i nie nudzić się, 9. Inne możliwości, 10. Nie dotyczy, nie pracowałem.

Poniżej będzie przedstawiona analiza odpowiedzi na te pytania. Rezultaty będą zaprezentowane w tabelach (w procentach) oraz w korelacjach testu Chi-kwadrat i V Cramera.

Podejmowanie pracy zawodowej przez studentów krajów V4

Analiza rozpocznie przedstawienie wyników badań dotyczących podejmowania pracy przez studentów. Pierwsze z pytań dotyczy podejmowania pracy w trakcie roku akademickiego. Rynek pracy oferuje szereg stanowisk, które umożliwiają łączenie studiów i pracy zawodowej. Niektóre firmy, zwłaszcza usługowe, tworzą miejsca pracy wyłącznie z myślą o studentach (BOGUSZEWSKI, 2015; HIPSZ, 2014; KOWALCZUK, 2014; ZUPAN, KASE, WANG, 2015; KALKA, 2016). Należy jednak podkreślić, że taka aktywność jest zadaniem trudnym, ponieważ studenci muszą wtedy łączyć pracę ze swoimi obowiązkami na uczelni. Może to być praca pełnoetatowa, w niepełnym wymiarze godzin, bądź dorywcza. Pomaga podreperować budżet studentów, a jednocześnie pozwala na zbieranie cennych doświadczeń (ZAWADA, 2013; BOGUSZEWSKI, 2013; KOWALCZUK, 2014).

Studenci mogą również podejmować pracę w wakacje. Wtedy nie koliduje ona z ich obowiązkami na uczelni, a jednocześnie pozwala zebrać cenne doświadczenia (BACHMANN, BOES, 2014; BAUM, RUHM, 2018). Tabela 1 przedstawia wyniki odpowiedzi studentów analizowanych krajów V4 na dwa pytania dotyczące podejmowania pracy.

Analiza powyższych danych wskazuje na pewne różnice w doświadczaniu pracy przez studentów krajów V4. Powyżej 40% studentów polskich pracuje w ciągu roku akademickiego, jest to wysoki odsetek. Spośród nich jednak na pełny etat pracuje zdecydowanie mniej (15%). Najczęściej są to studenci zaoczní. Dla studentów dziennych łączenie studiów z tego typu pracą jest bardzo trudne. Prawie 1/3 studentów pracuje w niepełnym wymiarze godzin. Jest to z pewnością bardziej optymalne rozwiązanie w wypadku łączenia studiów z pracą: nie jest tak bardzo czasochłonne i pozwala wywiązywać się z obowiązków studenta, a jednocześnie nabierać doświadczenia zawodowego (BARTOLJ, POLANEC, 2014; BODY, BONNAL, GIRET, 2014). Taka praca ma jednak charakter prekarny (HIPSZ, 2014; BOGUSZEWSKI,

Tabela 1. Czy pracujesz lub pracowałeś w ciągu ostatniego roku? (% odpowiedzi)

Rodzaj odpowiedzi	Tak, w pełnym wymiarze godzin	Tak, w niepełnym wymiarze godzin	Tak, ale tylko dorywczo	Nie
A. Zarobkowo na umowę o pracę lub zlecenie w ciągu roku akademickiego				
Polacy (N = 400)	15,0	28,5	16,3	40,3
Czesi (N = 400)	2,0	35,8	37,8	24,4
Słowacy (N = 387)	8,0	42,6	11,9	37,5
Węgrzy (N = 368)	24,2	29,9	12,2	33,7
B. Zarobkowo na umowę o pracę lub zlecenie w ciągu wakacji				
Polacy	24,0	15,5	12,5	48,8
Czesi	14,6	38,4	31,5	15,5
Słowacy	5,7	55,0	10,1	29,2
Węgrzy	28,8	15,5	12,2	43,5
C. W rodzinnym biznesie lub gospodarstwie rolnym w ciągu roku akademickiego				
Polacy	2,3	6,8	7,2	83,8
Czesi	1,7	2,9	4,9	90,5
Słowacy	1,3	7,2	9,0	82,4
Węgrzy	5,4	7,1	10,6	76,9
D. W rodzinnym biznesie lub gospodarstwie rolnym w okresie wakacji				
Polacy	3,0	4,3	7,0	85,8
Czesi	2,9	2,3	5,4	89,4
Słowacy	3,6	10,9	7,8	77,8
Węgrzy	7,9	7,1	9,0	76,1

Źródło: Badania Zespół, obliczenia własne.

2015; SWADŹBA, 2018). Analizując doświadczenia polskich studentów, widzimy, że można wyróżnić dwie kategorie: z jednej strony znaczna część studentów podejmuje pracę, ale prawie taki sam odsetek nie pracuje w ciągu roku akademickiego; jest to najwyższy odsetek spośród studentów krajów V4. Stosunkowo wysoki odsetek studentów nie podjął nigdy pracy, jest to najwyższy odsetek spośród 4 grup narodowych (SWADŹBA, 2018: 80–81).

W pozostałych krajach V4 odsetek studentów nie podejmujących pracy jest niższy (SWADŹBA, 2016a). Największe doświadczenie w pracy zarobkowej posiadają studenci węgierscy. Prawie 1/4 z nich pracuje w pełnym wymiarze godzin w ciągu roku akademickiego, a prawie 30% w niepełnym czasie. Duże doświadczenie w pracy mają również studenci słowaccy, ponieważ połowa z nich pracuje etatowo w ciągu roku akademickiego. Studenci czescy z kolei posiadają najmniejsze doświadczenie w etatowej pra-

cy zarobkowej. Najczęściej podejmują pracę w niepełnym wymiarze godzin lub dorywczą. Niski odsetek pracuje w pełnym wymiarze godzin. Natomiast tylko 1/4 spośród nich nie podejmuje pracy w ogóle (najniższy odsetek spośród studentów V4).

We wszystkich krajach V4 studenci podejmują pracę w czasie wakacji (MARES, 2004). Studenci polscy podejmują równie często pracę w pełnym i niepełnym wymiarze czasu pracy, prawie połowa pracuje w trakcie wakacji w różnych formach zatrudnienia. Jednocześnie prawie połowa studentów nie podejmuje pracy w ciągu wakacji. Budzi to zdziwienie, ponieważ wtedy studenci mają zdecydowanie więcej czasu na podejmowanie pracy. Jest to ponownie najwyższy odsetek studentów, którzy nie podejmują pracy, spośród krajów V4. Najczęściej pracę w pełnym i niepełnym wymiarze czasu pracy w trakcie wakacji podejmują studenci węgierscy (ok. 60%). Ponad połowa studentów słowackich pracuje w czasie wakacji w niepełnym wymiarze czasu pracy; tylko 1/3 nie pracuje w trakcie wakacji. Około 15% studentów czeskich pracuje w pełnym wymiarze czasu pracy, prawie 40% w niepełnym, a prawie 1/3 dorywczo. Tylko 15,5% nie pracuje w trakcie wakacji.

Analiza wyników badań wykazała, że podejmowanie pracy zarobkowej przez studentów w trakcie roku akademickiego i w trakcie wakacji jest bardzo popularną aktywnością. Jest to zjawisko niezależne od kraju (GOLDEN, BAFFOE-BONNIE, 2011; JACOB, GERTH, WEISS, 2018) ma charakter mocno zróżnicowany, jeśli chodzi o rodzaj pracy.

Studenci węgierscy najczęściej podejmują systematyczną pracę. Również odpowiedzi na pytanie o pracę w rodzinnym biznesie wskazują na najwyższy procentowy udział Węgrów (12,5% w ciągu roku, 15,0% w ciągu wakacji).

Studenci słowaccy zdecydowanie częściej pracują w niepełnym wymiarze czasu pracy. Również oni pomagają w trakcie roku akademickiego, a szczególnie w trakcie wakacji w rodzinnym biznesie lub gospodarstwie rolnym (R – 8,5%, W – 14,5%). Prawie 18% spośród nich pracuje także w rodzinnym gospodarstwie lub rodzinnym biznesie w czasie roku akademickiego, a 22,2% w trakcie wakacji. Wynika to prawdopodobnie z faktu, że znaczny odsetek studentów słowackich mieszka na wsi.

Studenci czescy najczęściej pracują w niepełnym wymiarze czasu pracy lub dorywczo. Najniższy odsetek z nich nie podejmuje pracy w ogóle.

Studenci polscy są najbardziej spolaryzowani. Prawie 40% z nich pracuje na cały etat lub w niepełnym wymiarze czasu pracy. Połowa z nich nie pracuje w ogóle.

Rodzaj wykonywanej pracy

Podjęcie pracy zawodowej, pełnoetatowej, niepełnoetatowej bądź dorywczej powoduje, że studenci gromadzą swój kapitał społeczno-kulturowy (BARTOLJ, POLANEC, 2014; SWADŹBA, 2016). Ważne jest również, jakiego typu pracę podejmują; zgodna z kwalifikacjami pozwala w o wiele większym stopniu wzbogacić doświadczenie zawodowe niż praca niezgodna z kwalifikacjami (na przystówiowym zmywaku). Dlatego studenci zostali zapytani o to, jakiego typu pracę wykonują/wykonywali? Tabela 2 przedstawia wyniki badań.

Tabela 2. Jaką pracę ostatnio wykonujesz/wykonywałeś? (% odpowiedzi)

Odpowiedzi	Zgodną z moim wykształceniem, kwalifikacjami	Częściowo zgodną z moim wykształceniem, kwalifikacjami	Niezgodną z moim wykształceniem, kwalifikacjami	Nie dotyczy, nie pracowałem
Polacy (N = 400)				
Mężczyźni	14,4	21,1	47,7	15,9
Kobiety	12,7	23,6	39,4	25,0
Razem	13,5	22,5	44,0	20,0
Czesi (N = 400)				
Mężczyźni	15,1	28,6	38,9	17,5
Kobiety	18,2	28,5	43,4	9,9
Razem	17,3	28,5	42,0	12,3
Słowacy (N = 387)				
Mężczyźni	17,9	23,6	52,8	5,7
Kobiety	16,5	16,2	60,0	7,3
Razem	16,8	18,6	57,9	6,7
Węgrzy (N = 368)				
Mężczyźni	28,0	30,7	34,0	7,3
Kobiety	37,1	26,7	26,2	10,0
Razem	33,3	28,3	29,4	8,9

Źródło: Badania Zespół, obliczenia własne.

Niestety większość studentów wykonuje pracę niezgodną z kwalifikacjami. Podobne tendencje wykazały inne badania (GOLDEN, BAFFOE-BONNIE, 2011; BOGUSZEWSKI, 2015). Na rynku pracy jest szereg stanowisk, które nie wymagają zbyt wielu kwalifikacji i do nich zatrudnia się studentów (HIPSZ, 2014; BOGUSZEWSKI, 2015; KALKA, 2016). Dotyczy to polskiego rynku pracy, ale także innych krajów V4. Pracę niezgodną z kwalifikacjami najczęściej

wykonują studenci słowaccy (prawie 60%), a najrzadziej studenci węgierscy (poniżej 30%). Taki rodzaj pracy podejmuje powyżej 40% studentów polskich i czeskich. Różnica wynika z przeciętnego wieku i doświadczenia studentów. Studenci węgierscy byli nieco starsi i z pewnością mieli więcej doświadczenia zawodowego. Prawdopodobnie miało na to wpływ również miejsce zamieszkania studentów węgierskich oraz rodzaj studiów. Znaczna ich część pochodziła z Budapesztu i studiowała zarządzanie. W wielkim mieście z pewnością łatwiej było znaleźć pracę zgodną z ich wykształceniem. Potwierdzeniem tego wyjaśnienia jest odsetek studentów, którzy wykonują pracę zgodną ze swoimi kwalifikacjami. Spośród studentów polskich, czeskich i słowackich jest to około kilkunastu procent (13,5% polskich, 17,3% czeskich i 16,8% słowackich). Studentów węgierskich wykonujących pracę zgodną z kwalifikacjami jest ponad 1/3 (33,3%).

Czy rodzaj wykonywanej pracy jest zależny od płci studentów? Wyniki testu chi-kwadrat oraz współczynnik V Cramera na to nie wskazują, chociaż słabą zależność wykazują odpowiedzi studentów węgierskich; podobnie wyniki procentowe. O prawie 10% więcej węgierskich studentek niż studentów wykonuje pracę zgodną z wykształceniem, natomiast o 8% mniej pracę niezgodną z wykształceniem. Studentki węgierskie w większym stopniu mogą się lepiej przygotować zawodowo do przyszłej pracy niż studenci.

Podsumowując, wykonywanie pracy zawodowej w ciągu roku z jednej strony powoduje gromadzenie doświadczenia. Zdecydowana większość studentów krajów V4 wykonuje jednak pracę niezgodną ze swoimi kwalifikacjami. Praca ta ma wyłącznie charakter materialny, natomiast brak w niej cech kreatywno-samorealizacyjnych. Znaczny odsetek (najwyższy spośród krajów V4) studentów słowackich pracuje niezgodnie ze swoimi kwalifikacjami. Studenci węgierscy najczęściej spośród innych studentów V4 pracują zgodnie ze swoimi kwalifikacjami.

Motywacja do podejmowania pracy zawodowej

Następnym problemem, który próbowano zdiagnozować były motywy podejmowania pracy zawodowej przez studentów. Badani w większości uczęszczali na studia dzienne, najczęściej utrzymywali ich rodzice. Praca pozwalała jednak podreperować im budżet, a również przygotowywała do dalszej drogi zawodowej. Dlatego studentom zadano następujące pytanie: „Jeśli pracujesz lub pracowałeś, to napisz dlaczego?”. Podanych było 10 możliwości odpowiedzi, a studenci mieli za zadanie wybrać trzy. Tabela 3 pokazuje udział procentowy wyborów dokonanych przez studentów.

Tabela 3. Jeśli pracujesz lub pracowałeś, to napisz dlaczego? (% wyborów)

Odpowiedzi	Polacy N = 400	Czeši N = 400	Słowacy N = 387	Węgrzy N = 368
Już się uniezależniłem od rodziców i muszę się utrzymywać sam	7,8	10,8	16,5	19,2
Muszę się dokładać do kosztów utrzymania rodzicom lub innym utrzymującym mnie osobom	7,5	48,5	9,6	33,2
Chcę być przynajmniej częściowo niezależny od swoich rodziców lub innych utrzymujących mnie osób	62,7	57,8	70,3	46,0
Chcę mieć trochę pieniędzy na różne własne potrzeby	65,3	44,8	71,3	59,3
Żeby sfinansować swoją naukę	4,8	28,7	15,0	20,6
Żeby sfinansować jakiś większy wydatek	27,3	22,8	20,2	22,8
Żeby zdobyć doświadczenie zawodowe	37,5	30,5	48,6	42,6
Żeby nie siedzieć w domu i nie nudzić się	18,0	13,8	25,0	8,1
Inne możliwości	6,5	5,8	4,4	9,5
Nie dotyczy, nie pracowałem	20,0	8,5	6,5	12,1
Odpowiedzi razem	248	272	287	273

Objaśnienia: Studenci mieli możliwości wyboru 3 odpowiedzi, teoretycznie może być więc 300 możliwości wyborów dla odpowiedzi. Nie wszyscy studenci skorzystali z takiej możliwości i dlatego suma odpowiedzi w poszczególnych krajach jest różna.

Źródło: Badania Zespół, obliczenia własne.

Jak pokazuje tabela 3 nie wszyscy studenci wykorzystali możliwości wyboru trzech odpowiedzi, dlatego podane odpowiedzi procentowe nie są porównywalne. Po to, aby wyniki były porównywalne, autorka potraktowała sumę odsetków odpowiedzi poszczególnych grup narodowych studentów jako równą 100% i obliczyła je ponownie. Dopiero teraz można dokonać porównań. Wyniki obliczeń pokazuje tabela 4.

Najczęściej wybieraną możliwością odpowiedzi była „chcę być przynajmniej częściowo niezależny od swoich rodziców lub innych utrzymujących mnie osób” oraz “chcę mieć trochę pieniędzy na różne własne potrzeby”. Studenci poszczególnych krajów w różnym stopniu uznają je za ważne. Aż 50% studentów polskich wybiera dwie wymienione możliwości. Znaczny odsetek – bo 15,0% – wskazuje również, że podejmuje pracę ze względu na zbieranie doświadczenia, a 11,0% ze względu na większe wydatki. Natomiast niewielki odsetek polskich studentów pracuje ze względu na finansowanie studiów, samodzielne utrzymywanie się lub „muszę się dokładać do kosztów utrzymania rodzicom lub innym utrzymującym mnie oso-

bom”. Stosunkowo wysoki odsetek studentów nie podjęło nigdy pracy (jest to najwyższy odsetek spośród 4 grup narodowych).

Tabela 4. Jeśli pracujesz lub pracowałeś, to napisz dlaczego? (% wyborów)

Odpowiedzi	Polacy N = 248 wyborów	Czesi N = 272 wyborów	Słowacy N = 287 wyborów	Węgrzy N = 273 wyborów
Już się uniezależniłem od rodziców i muszę się utrzymywać sam	3,1	4,0	5,8	7,0
Muszę się dokładać do kosztów utrzymania rodzicom lub innym utrzymującym mnie osobom	3,0	17,8	3,3	12,1
Chcę być przynajmniej częściowo niezależny od swoich rodziców lub innych utrzymujących mnie osób	25,2	21,3	24,5	16,9
Chcę mieć trochę pieniędzy na różne własne potrzeby	26,2	16,4	25,0	21,8
Żeby sfinansować swoją naukę	1,9	9,4	5,2	7,5
Żeby sfinansować jakiś większy wydatek	11,0	8,3	7,0	8,3
Żeby zdobyć doświadczenie zawodowe	15,0	11,3	16,9	15,7
Żeby nie siedzieć w domu i nie nudzić się	7,1	5,2	8,8	2,9
Inne możliwości	2,5	2,2	1,6	3,4
Nie dotyczy, nie pracowałem	8,0	3,1	2,2	4,4
Razem	100,0	100,0	100,0	100,0

Źródło: Badania Zespół, obliczenia własne

Studenci czescy z kolei wskazują na nieco inne motywy podejmowania pracy. Oczywiście również wskazują na możliwość 3 „chcę być przynajmniej częściowo niezależny od swoich rodziców lub innych utrzymujących mnie osób”, ale na drugim miejscu jest wskazanie na “muszę się dokładać do kosztów utrzymania rodzicom lub innym utrzymującym mnie osobom”. Również wśród nich jest stosunkowo wysoki odsetek osób, które pracują, aby sfinansować sobie studia (9,4%). Natomiast najniższy odsetek studentów, w porównaniu do innych grup narodowych, pracuje, ponieważ potrzebuje pieniędzy na swoje potrzeby.

Studenci słowacy dokonują podobnych wyborów jak studenci polscy, najczęściej możliwość 3 i 4. Stosunkowo duży odsetek wskazuje na kumulowanie doświadczeń z pracy (16,9%), a również, że pracuje, „żeby nie siedzieć w domu i nie nudzić się”. Nieco wyższy odsetek niż w Polsce wskazuje na fakt, że muszą się sami utrzymać na studiach, choć nie jest on tak wysoki jak w Czechach.

Studenci węgierscy z nieco innych motywów podejmują pracę niż pozostali. Co prawda najczęściej wybierana jest możliwość 3 i 4, ale na niższym poziomie niż studenci z pozostałych grup narodowych. Studenci węgierscy muszą częściej niż studenci polscy i słowaccy samodzielnie lub częściowo samodzielnie się utrzymywać, oraz finansować swoją edukację. Rządziej z kolei pracują, aby nie nudzić się w domu, lub nie pracują w ogóle.

Czy na motywy dotyczące podejmowania pracy wpływa płeć studentów? Czy studentki podejmują pracę z innych powodów niż studenci? Wyniki testu statystycznego chi-kwadrat nie wskazują zależności w żadnej grupie narodowej, ale niektóre zbliżają się do zależności statystycznej, a wyniki procentowe wskazują na pewne zróżnicowanie. Studentki czeskie częściej wybierały możliwość „chcę mieć trochę pieniędzy na różne własne potrzeby” niż studenci czescy (M – 45,2%, K – 63,5%), częściej również wskazywały, że muszą finansować sobie studia (M – 21,4%, K – 32,1%). Studentki węgierskie i polskie częściej wskazywały, że podejmują pracę „żeby zdobyć doświadczenie zawodowe” (Polacy: M – 30,6%, K – 43,2%, Węgrzy – 39,6%, K – 48,2%). Generalnie brak jednak jakichś wyraźnych różnic w motywach podejmowania pracy przez studentki i studentów.

Podsumowując ten punkt można stwierdzić, że we wszystkich krajach V4 studenci w różnych wymiarach podejmują pracę. Są to różnego rodzaju pracy, studenci podejmują ją z różnych powodów. Najczęściej nie jest to jednak konieczność ekonomiczna, tylko wybór związany z większą konsumpcją. Studenci chcą pracować, aby być niezależni od rodziców w wydawaniu pieniędzy na swoje potrzeby.

Zróżnicowanie wynika najprawdopodobniej z dostępu do rynku pracy i możliwości zatrudnienia. Wśród studentów polskich najczęstszym motywem podejmowania pracy jest niezależność od rodziców i chęć posiadania pieniędzy na swoje potrzeby. Studenci czescy często pracują, aby partycypować w kosztach utrzymania, a również finansować swoje studia. Najczęstszym motywem podejmowania pracy przez studentów słowackich jest niezależność od rodziców oraz chęć posiadania pieniędzy na swoje potrzeby. Stosunkowo duży odsetek słowackich studentów pracuje, aby zdobyć doświadczenie. Motywem podjęcia pracy przez Węgrów, częściej niż przez pozostałych, jest dążenie do niezależności całkowitej lub częściowej od rodziców. Wynika to, prawdopodobnie, z ich większej dojrzałości (są starsi).

Czynniki strukturalne decydujące o motywacji do pracy – przykład studentów polskich

Można sobie zadać pytanie, czy jakieś czynniki strukturalne wpływają na wybory studentów motywujące ich do pracy zawodowej? Po przeanalizowaniu zastosowanych w metryczce zmiennych strukturalnych (płeć, wiek, rok studiów, kierunek studiów, wykształcenie matki, wykształcenie ojca, miejsce zamieszkania, ocena warunków bytu) okazało się, że dwie ze zmiennych (płeć i kierunek studiów) mają wpływ na motywacje do podejmowania pracy przez studentów. Ponieważ w krótkim artykule nie jest możliwe przedłożenie wyników każdej z narodowości, to posłużę się tylko wynikami studentów polskich. Tabela 5 pokazuje udział procentowy dokonanych wyborów z podziałem na płeć i na kierunek studiów.

Tabela 5. Jeśli pracujesz lub pracowałeś, to napisz dlaczego? Podaj 3 najważniejsze przyczyny. Odpowiedzi twierdzące w korelacji z płcią oraz kierunkiem studiów

Możliwości odpowiedzi	Ogółem	Płeć		Kierunek studiów			
		M	K	P	E	S	H
Już się uniezależniłem od rodziców i muszę się utrzymywać sam	7,8	6,7	8,6	11,1	7,5	7,4	4,7
Muszę się dokładać do kosztów utrzymania rodzicom lub innym utrzymującym mnie osobom	7,5	7,8	7,3	16,2	4,7	3,7	5,8
Chcę być przynajmniej częściowo niezależny od swoich rodziców lub innych utrzymujących mnie osób	62,7	59,4	65,5	61,6	60,7	64,8	64,0
Chcę mieć trochę pieniędzy na różne własne potrzeby	65,3	61,1	68,6	64,6	60,7	67,6	68,6
Żeby sfinansować swoją naukę	4,8	3,9	5,5	5,1	3,7	4,6	5,8
Żeby sfinansować jakiś większy wydatek	27,3	30,0	25,0	27,3	30,8	26,9	23,3
Żeby zdobyć doświadczenie zawodowe	37,5	30,6	43,2	42,4	29,9	38,9	39,5
Żeby nie siedzieć w domu i nie nudzić się	18,0	16,1	19,5	15,2	16,8	17,6	23,3
Inne możliwości	6,5	7,8	5,5	6,1	6,5	4,6	9,3
Nie dotyczy, nie pracowałem	20,0	25,0	15,9	20,3	18,8	24,3	21,3

Objaśnienia: (1) Całość nie sumuje się do 100,0%, ponieważ była możliwość wyboru trzech odpowiedzi. (2) P – kierunek politechniczny, E – kierunek ekonomiczny lub zarządzania, S – kierunek społeczny, H – kierunek humanistyczny.

Źródło: Badania zespół, obliczenia własne.

Czy studentki podejmują pracę z innych powodów niż studenci? Wyniki testu statystycznego chi-kwadrat w większości odpowiedzi nie wskazują zależności, ale niektóre zbliżają się do zależności statystycznej, a wyniki procentowe wskazują na pewne zróżnicowanie. I tak analizując odpowiedzi na twierdzenie „żeby sfinansować jakiś większy wydatek” (na poziomie $p = 0,013$ chi-kwadrat nieistotne, V Cramera 0,148), wyniki procentowe wskazują, że częściej mężczyźni niż kobiety podejmują pracę mając na uwadze taką motywację (M – 30,0%, K – 25,0%). Z kolei twierdzenie „żeby zdobyć doświadczenie zawodowe” (na poziomie $p = 0,014$ chi-kwadrat nieistotne, V Cramera 0,147) częściej znalazło poparcie kobiet (K – 43,2%, M – 30,6%). Kobiety więc okazują się bardziej ambitne i częściej podejmują pracę, aby zainwestować w swoje kwalifikacje i być potem bardziej atrakcyjne na rynku pracy. Podobna zależność wystąpiła również, gdy porówna się wyniki studentów węgierskich (SWADZBA, 2018: 83). Studentki węgierskie bardziej są zmotywowane niż ich koledzy do podejmowania pracy, aby zdobyć doświadczenie zawodowe (M – 39,6%, K – 48,2%).

Na motywacje do wykonywania pracy nie wpływa kierunek studiów. Również w tym wypadku wyniki testu statystycznego chi-kwadrat nie wskazują zależności, ale niektóre wyniki procentowe wskazują na pewne zróżnicowanie. I tak, zdecydowanie wyższy odsetek studentów kierunków politechnicznych częściej wybiera twierdzenie „już się uniezależniłem od rodziców i muszę się utrzymywać sam” (P – 11,1%, E – 7,5%, S – 7,4%, H – 4,7%) oraz „muszę się dokładać do kosztów utrzymania rodzicom lub innym utrzymującym mnie osobom” (P – 16,2%, E – 4,7, S – 3,7%, H – 5,8%). Również wyższy odsetek studentów kierunków politechnicznych pracuje, aby zdobyć doświadczenie zawodowe (P – 42,4%, E – 29,9%, S – 38,9%, H – 36,5%). Podobna zależność wystąpiła również, gdy porówna się wyniki studentów czeskich (SWADZBA, 2018: 83). Z analizy wynika więc, że studenci kierunków politechnicznych nieco różnią się, jeśli chodzi o motywacje w podejmowaniu pracy: częściej podejmują ją, aby samodzielnie się utrzymać, bądź pomóc w utrzymaniu gospodarstwa domowego. Również wyższy odsetek podejmuje prace, aby zdobyć doświadczenie zawodowe. Takie motywy w podejmowaniu pracy są bardziej dojrzałe niż praca tylko dla zaspokojenia swoich potrzeb. Czy wynika z tego, że studenci kierunków politechnicznych pochodzą z uboższych rodzin i są do pracy zmuszeni przez sytuację rodzinną?

Z podsumowania powyższej analizy wynika, że płeć i kierunek studiów nieznacznie wpływają na motywacje dotyczące podjęcia pracy. Szczególnie interesujące są wybory studentek, które bardziej są zmotywowane do podwyższania swoich kwalifikacji i rozwój zawodowy, niż ich koledzy.

Zakończenie

Przedstawione powyżej analizy dotyczące podejmowania pracy przez studentów krajów V4 wykazały, że jest to aktywność bardzo popularna wśród studentów, niezależnie od kraju zamieszkania. Aktywności tej sprzyja sytuacja na rynku pracy, z coraz niższym bezrobociem i zapotrzebowaniem na siłę roboczą. Praca ta jednak najczęściej nie jest związana z posiadanymi kwalifikacjami. Motywy podjęcia pracy są zróżnicowane, chociaż przeważają materialne, nie związane z potrzebami egzystencjalnymi. Po szczegółowej analizie materiału można wyróżnić dominujące typy motywacji do pracy występujące wśród studentów krajów V4.

Samodzielni – studenci, którzy podejmują pracę zawodową, aby samodzielnie się utrzymać, bądź dokładać do kosztów utrzymania gospodarstwa domowego. Często finansują również swoje studia. Podejmują najczęściej pracę etatową bądź na pół etatu. Przeważają w nich studenci węgierscy i czescy. Najmniej jest studentów polskich.

Niezależni – studenci, którzy podejmują pracę w trakcie studiów, aby uniezależnić się od rodziców lub opiekunów. Najczęściej podejmują pracę w niepełnym wymiarze godzin bądź dorywczą. Zarobione pieniądze przeznaczają na swoje potrzeby. Najwięcej wśród nich jest studentów słowackich, następnie czeskich, potem polskich.

Ambitni – studenci, którzy najczęściej podejmują pracę, aby zdobyć doświadczenie zawodowe. Nie muszą pracować ze względów finansowych, ich potrzeby są najczęściej zaspokojone. Zdobyć doświadczenia zawodowego pozwoli im w przyszłości lepiej się umiejscowić na rynku pracy. Najwyższy odsetek takich studentów jest w Polsce i Słowacji.

Obojętni – studenci, którzy rzadko podejmują pracę zawodową. Często motywem podjęcia pracy jest nuda. Najczęściej jest to praca dorywcza. Najwięcej spośród nich jest studentów polskich, następnie studentów węgierskich i słowackich.

Młodzi ludzie, studenci z różnych powodów podejmują pracę zawodową. Wynika to po pierwsze z czynników zewnętrznych, jak prawne warunki podejmowania pracy przyjęte w danym kraju. To od nich zależą możliwości podjęcia pracy przez studentów. Po drugie, istotnym czynnikiem jest motywacja indywidualna zależna od uwarunkowań rodzinnych i osobistych danego studenta. Wymienione kategorie nie wyczerpują całej gamy innych motywów podejmowania pracy. Są jednak dominujące. Wskazują na system wartości młodego pokolenia, dominujące trendy konsumpcyjne. Pokazują również, że motywacje do podejmowania pracy nie różnią się bardzo od motywów innych młodych ludzi w Europie. Badania jednocześnie pokazują na

zmieniający się system wartości młodych kobiet, niezależnie od kraju, które swoje miejsce w społeczeństwie widzą w rozwoju zawodowym.

Bibliografia

- BACHMANN A., BOES S., 2014: *Private transfers and college students' decision to work*. „Economics of Education Review” nr 42, s. 34–42
- BAERT S., ROTSAERT O., VERHAEST D., OMEY E., 2016: *Student Employment and Later Labour Market Success: No Evidence for Higher Employment Chances*. „Kykkos” nr 54, s. 401–425.
- BARTOLJ T., POLANEC S., 2014: *Does Work Harm Academic Performance of Students? Evidence Using Propensity Score Matching*. „Research in Higher Education” nr 31, s. 401–429.
- BAUM C.L., RUHM C.J., 2018: *The Changing Benefits of Early Work Experience*. „Southern Economic Journal” nr 48, s. 87–108.
- BAUMAN Z., 2006: *Praca, konsumpcjonizm i nowi ubodzy*. Kraków: Wydawnictwo WAM.
- BECK U., 2000: *A Global Prospect: Beyond the Work Society*. „Global Focus” vol. 12(1), s. 79–86.
- BODY K.M.D., BONNAL L., GIRET J.F., 2014: *Does student employment really impact academic achievement? The case of France*. „Applied Economics” nr 46, s. 3061–3073.
- BOGUSZEWSKI R., 2015: *Sytuacja zawodowa Polaków*. Komunikat z badań CBOS (1475/2015). www.cbos.pl.
- GICK A., TARCZYŃSKA M., 1999: *Motywowanie pracowników*. Warszawa: Polskie Wydawnictwo Ekonomiczne.
- GOLDEN L., BAFFOE-BONNIE J., 2011: *Work-study Conflict or Facilitation? Time Use Tradeoffs among Employed Students*. „Young People and Work” nr 72, s. 121–141.
- HAJDU G., SIK E., 2018: *Age, Period, and Cohort Differences in Work Centrality and Work Values*. „Societies” nr 8, s. 6–33.
- HIPSZ N., 2014: *Polacy w pracy. Warunki zatrudnienia, gotowość do zmian*. Komunikat z badań (132/2014). www.cbos.pl.
- HJORT J.L., 2015: *Intrinsic and extrinsic work motivation among US and Norwegian High school students*. „Young” 23/4, s. 293–312.
- JACOB M., GERTH M., WEISS F., 2018: *Student employment: social differentials and field-specific developments in higher education*. „Journal of Education and Work” nr 48, s. 87–108.
- KALKA J., 2016: *Oceny sytuacji na rynku pracy i poczucie zagrożenia bezrobociem*. Komunikat z badań CBOS (49/2016). [Www.cbos.pl](http://www.cbos.pl).
- KOWALCZUK K., 2014: *O szansach młodych w III RP*. Komunikat z badań CBOS (135/2014). www.cbos.pl.
- MANUTTI A., CURCI A., VAN DER HIJDEN, B., 2018: *The meaning of working for young people: the case of the millennials*. „International Journal of Training and Development” nr 94, s. 274–289.
- MAREŠ P., 2004: *Od práce emancipující k práci mizející*. „Sociologický časopis/Czech Sociological Review” vol. 40, nr 1–2, s. 37–48.
- MARODY M., 2012: *Dynamika postaw wobec pracy. W: Wartości i zmiany. Przemiany postaw Polaków w jednoczącej się Europie*. Red. A. JASIŃSKA-KANIA. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe „Scholar”, s. 63–77.
- NOVAK V., ZNIDARSIĆ C., 2018: *The Transition of Young People from Study to Employment in the Light of Student Work*. „Organizacija” vol. 51, nr 3, s. 195–206.

- SEKUŁA Z., 2008.: *Motywowanie do pracy. Teorie i instrumenty*. Warszawa: Polskie Wydawnictwo Ekonomiczne.
- SIKORA J., 2000: *Motywowanie pracowników*. Bydgoszcz: Oficyna Wydawnicza Ośrodka Postępu Organizacyjnego.
- SORTHEIX F.M., PARKER P.D., LECHNER C.M., SCHWARTZ S.H., 2019: *Changes in Young Europeans' Values During the Global Financial Crisis*. „Social Psychological and Personality Science“ nr 45, s. 15–25.
- STANDING G., 2014: *Prekariat. Nowa niebezpieczna klasa*. Warszawa: PWN.
- STANDING G., 2015: *Karta prekariatu*. Warszawa: PWN.
- SWADŹBA U., 2018: *Between professional work and student duties – values of work and its features in students' awareness*. W: *The economic awareness of the young generation of Visegrad countries. A comparative analysis*. Red. U. SWADŹBA. Katowice: Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, s. 74–103.
- SWADŹBA U., 2016: *Kapitał społeczno-kulturowy młodych Polaków a ich postawy wobec pracy*. „Zeszyty Naukowe Politechniki Częstochowskiej” nr 24: *Zarządzanie*, s. 96–113.
- SWADŹBA U., 2001: *Śląski etos pracy. Studium socjologiczne*. Katowice: Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego.
- SWADŹBA U., 2017: *Theoretical and methodological problems of economic awareness analysis*. W: *Managerial trends in the development of enterprises in globalization era*. Red. I. KOSCIAROVA, Z. KADEKOVA. [Http://spu.fem.uniag.sk/fem/ICoM_2017/files/international_scientific_conference_icom_2017.pdf](http://spu.fem.uniag.sk/fem/ICoM_2017/files/international_scientific_conference_icom_2017.pdf), s. 868–874.
- SYMONDS J., SACHOON I., ECCLES J., SALMELA-ARO K., 2019: *The development of motivation and amotivation to study and works cross age-graded transitions in adolescence and young adulthood*. „Journal of Youth and Adolescence” nr 6/48, s. 1131–1145.
- ZAWADA A., 2013: *Aspiracje życiowe młodzieży w środowisku kulturowo zróżnicowanym*. Warszawa: Wydawnictwo „Impuls”.
- ZUPAN N., KASE R., YAO K., WANG C.Y., 2015: *Getting ready for the young generation to join the workforce: A comparative analysis of the work values of Chinese and Slovenian business students*. „Journal for East European Management Studies” nr 113, s. 174–201.

Necessity or choice? Motivation to work for V4 students

Summary

The article addresses the issue of students who are working while studying. In the reality of market economy and flexible labour market, students are becoming more and more widely needed workforce. Professional work, in addition to studies, is becoming more popular among students. It is important to understand the motives behind this decision. The aim of this article is to answer the research questions: Do students from V4 countries work during their studies? What kind of work is it? What are the motives for working while studying? Is there diversity between students from different V4 countries in this area? The article aims to present a typology of motivations for work of V4 students at the end of this article. The analysis has been carried out on the basis of empirical research, with the use of auditorium survey, within the framework of the Visegrad Standard Grant: “The economic awareness of the young generation

of Visegrad countries” no. 21420008 (2015–2016) and our own additional research. The research was conducted in higher education institutions in the four V4 countries – in Poland in Katowice, in Slovakia in Nitra, in the Czech Republic in Olomouc and Ostrava, as well as in Hungary in Gödöllő.

Key words: motivation, work, students, Visegrad countries

Streszczenie

Artykuł podejmuje problem wykonywania pracy zarobkowej przez studentów. W realiach gospodarki rynkowej oraz elastycznego rynku pracy studenci stają się coraz powszechniej potrzebną siłą roboczą. Praca zawodowa, oprócz studiów staje się coraz częściej doświadczaną aktywnością życiową studentów. Istotne jest więc poznanie motywów jej podejmowania. Artykuł ma na celu odpowiedź na dwa z pytań badawczych: Czy studenci krajów V4 podejmują pracę zawodową w trakcie studiów? Jaki to jest rodzaj pracy? Jakie są motywy podejmowania pracy w trakcie studiów? Czy występuje zróżnicowanie studentów krajów V4 w tym zakresie? Na zakończenie artykułu zostanie skonstruowana typologia motywacji do pracy studentów krajów V4. Badania były przeprowadzone w ramach grantu Visegrad Standard Grant: “The economic awareness of the young generation of Visegrad countries” nr 21420008 (2015–2016). Badaniami objęci byli studenci uczelni wyższych 4 krajów V4 – w Polsce w Katowicach, na Słowacji w Nitrze, w Republice Czeskiej w Ołomuńcu i Ostrawie oraz na Węgrzech w Gödöllő.

Słowa kluczowe: motywacja, praca, studenci, kraje grupy wyszehradzkiej

Urszula Swadźba – profesor socjologii, kierownik Zakładu Socjologii Ogólnej (2009–2019). Zainteresowania badawcze to socjologia wartości (szczególnie wartości pracy), problematyka śląska. Ostatnio zainteresowania skupiła na świadomości ekonomicznej. Autorka ponad 200 książek i artykułów o tej problematyce. Najważniejsze publikacje to: *Śląski etos pracy. Studium socjologiczne* (Katowice 2001), *Wartości pracy, rodziny, religii – ciągłość i zmiana. Socjologiczne studium społeczności śląskich* (Katowice 2012). Najnowsze publikacje to: *Od żony górnika do naukowca. Zmiana systemu wartości i ról społecznych kobiet na terenach poprzemysłowych Górnego Śląska* (współautorka: Monika Żak; Katowice 2016), *Praca i konsumpcja w perspektywie tworzenia ładu aksjonormatywnego* (współautorzy: Felicjan Bylok, Danuta Walczak-Duraj; Katowice 2017), *The economic awareness of the young generation of Visegrad countries. A comparative analysis* (redakcja; Katowice 2018), *Wiedza ekonomiczna, praca, przedsiębiorczość, konsumpcja. Świadomość ekonomiczna polskich studentów* (współautorzy: Rafał Cekiera, Monika Żak; Katowice 2019). Współpracuje z uczelniami zagranicznymi Czech, Słowacji i Węgier.